

Erzurum Havuzbaşı Kent Meydanının Kentsel Peyzaj Kullanımı Açısından İncelenmesi

Neslihan DEMİRCAN^{1*}, Kübra BÜLBÜL²

¹ Architecture Department/ Atatürk University, Erzurum, Turkey

² Landscape Architecture Department/ Atatürk University, Erzurum, Turkey

Corresponding author: demircan@atauni.edu.tr

Speaker: kubra.bulbul18@atauni.edu.tr

Özet-Bu çalışmada kent meydanı kavramına ait bazı temel tanımlar ve kent meydanı kullanımları hakkında bilgiler verilerek, Havuzbaşı Kent Meydanı olarak bilinen alanın kentsel peyzaj açısından kullanımını değerlendirmek amacıyla 20 kişiye bir anket çalışması uygulanmıştır. Belirlenen çalışma alanının kentsel dirençlilik, kentsel esneklik, kentsel bağımsızlık ve kentsel yeterlilik kavramları çerçevesinde analiz edilmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın ve konuşmanın amacı “kent meydanları” üzerine çalışma gerçekleştirmeyi düşünen bilim insanlarına kent meydanlarının kentsel peyzaj içerisindeki yeri konusunda bir değerlendirme örneği sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Açık-Yeşil Alanlar, sürdürülebilir kentsel gelişme

Examination of Erzurum Havuzbaşı City Square in Terms of Urban Landscape Use

Abstract – In this study, some basic definitions of the concept of city square and information about the uses of city squares were given and a survey was conducted on 20 people in order to evaluate the usage situations of the area known as Havuzbaşı City Square in terms of urban landscape. It is aimed to analyze the determined study area within the framework of the concepts of urban resilience, urban flexibility, urban immunity and urban sufficiency.

The purpose of this study and speech is to provide an example of evaluation of the place of city squares in the urban landscape to scientists who are considering carrying out a study on "city squares". Key Words: Urban Open-Green Spaces, sustainable urban development

1. GİRİŞ

Kent meydanları sanayi devrimine kadar kentlerin odak noktalarını oluşturmuştur. Sanayi devriminden sonra artan motorlu araç sayısı ile birlikte meydanlarda yayaların egemenliği azalmış ve motorlu araç egemenliğine girmiştir [1]. Kentler, günümüzde insanların yoğun olarak yaşadığı yerleşim yerleridir. Kentlerde insanların ortak buluşma noktası olarak kabul edilen kent meydanları, kent ve insan ilişkilerini doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. İnsanlar kendilerini yoğun çalışma mesailerini ve yaşamlarını dışında boş vakitlerini değerlendirmek, fiziksel ve psikolojik yönden dinlenme, haz ve keyif duygularını yaşayabilmek için açık yeşil alanlara, kent parklarına ve kent meydanlarına yönelmişlerdir. Kentsel yaşamda bireyler tarafından en yaygın kullanılan alanlardan biride kent meydanlarıdır. Meydan, Mimarlık Sözlüğü'nde “insanı çevreden belli bir ölçüde ayıran ve içinde insanların eylemlerini sürdürmesine elverişli olan boşluk” olarak tanımlanmıştır. Meydanlar, kentte kattığı değer ve sağladığı özgünlükle kentin vazgeçilmez mekânıdır [2]. Meydanlar, tarih boyunca gerek kentsel siyaset gerekse ulusal siyaset açısından oldukça önemli mekânlar olmuştur [3]. Meydan

kavramı geçmişten günümüze coğrafi ve sosyo-kültürel yapıdaki kullanım amaçlarına göre birçok kez değişim ve yenilemeler geçirerek günümüzdeki görünümüne ve kullanımlarına ulaşmıştır. Meydan kullanımlarının bu değişim süreçlerini kavrayabilmek adına “kentsel yeterlilik, kentsel esneklik, kentsel bağımsızlık” kavramlarının dikkate alınarak üç kavramında kentsel dirençlilik ilkesiyle bütünleşmesi gerekmektedir.

KENTSEL YETERLİLİK, mekânın fiziksel yeterliliği, kentsel mekân standartları ile ortaya konabilir. 2014 yılında yürürlüğe giren Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliğine göre, ilçe sınırları dahilinde açık ve yeşil alan standartları çocuk bahçesi, oyun alanı, park, meydan, semt spor alanı, botanik parkı, mesire yeri ve rekreasyon için 10 m²/kişi olarak belirlenmiştir. Kentsel yeterliliğin değerlendirilmesinde kamusal alanların belirlenen hizmet mesafelerinde konumlanması erişilebilirlik açısından önemlidir. Yönetmeliğin 12. maddesinde yer aldığı şekliyle imar planlarında yeşil alanların hizmet etki alanındaki nüfusun erişme mesafesi, topoğrafya, yapılaşma, yoğunluk, mevcut doku, doğal ve yapay eşikler dikkate alınarak planlanması gerektiği (takriben 500 metre) ifade

edilmektedir. Alanda bulunan işlevler kullanıcılara görsel, sosyal ve psikolojik rahatlık ve yeterlilik sağlamalıdır [4].

KENTSEL ESNEKLİK “beklenmedik değişimlere uyum sağlayabilme, olumsuzlukları absorbe edebilme ve karşılık verebilme” olarak tanımlanabilir [5]. Kentsel esneklik ise, “bir kent sisteminin fiziksel ve psikolojik bağlamda onu oluşturan tüm ekolojik, sosyal ve ekonomik faaliyetlerinin, beklenmeyen bir düzensizlik karşısında istenilen düzene kolay ve hızlı dönme yeteneği” olarak ifade edilebilir [6].

Kamusal açık alanda oluşturulan peyzaj ve tasarım çevresi, değişen ve dönüşen sosyal ilişkileri kurmada ve zaman geçirmede kullanıcılara fiziksel ve psikolojik olarak yardımcı olmalıdır. Ancak önemli olan bu alanların kullanıcının ihtiyaç ve isteklerine göre değişebilmesi, dönüşebilmesi ve adapte olabilmesidir [7]. Böylelikle kent içerisinde başarılı ve canlı alanlar oluşturmak mümkün olabilecektir. Mehta (2013)’e göre kamusal açık alanlarda adaptasyon ve esneklik, çevrenin insan ihtiyaçlarına göre değişebilme yeteneğidir. Kamusal açık alanlar kent halkının eğlenme, dinlenme, zaman geçirme, iletişim kurma gibi ihtiyaçlarını karşılayabilen, çok boyutlu bir sistem olmalıdır [4].

KENTSEL BAĞIŞIKLIK, insan ile kent sağlığı birbiri ile ilişkilidir. Halk sağlığı aynı zamanda toplumsal mekân ve kamusal planlama sorunsalıdır [8]. İnsanların tek tek sağlıklı olmasının yanı sıra yaşadıkları toplumun ve çevrenin de sağlıklı olması gerekir. İnsan vücudu ve kentler benzer bağışıklık özellikleri gösterirler [9]. Bir hastalığa karşı bağışık olma, o hastalığa karşı dirençli olmak ve en az hasar ile hastalığı atlama anlamına gelmektedir. Bu çerçevede kentsel bağışıklığı; “kentsel mekânların afetlere ve salgınlara karşı direnç göstererek en az hasarla atlama” olarak tanımlamak mümkündür. Kent mekânının fiziksel, biyolojik ve sosyo-psikolojik olarak kullanıcıya sağlıklı bir çevre sunması beklenir. Kaliteli ve başarılı planlanmayan/tasarlanmayan kent mekânı zamanla yaşanan değişimler ve dönüşümlere cevap veremediği anda sağlıklı hale gelir. Kriz sonrası kentin mevcut işlevlerini ve çevresel faktörlerini kaliteli ve başarılı hale getirmek, iyileştirmek, bağışık hale getirmek veya güçlendirmek için mekânlarda fiziksel olarak “değişim ve dönüşüm” uygulamalarının yapılması gerekmektedir [10]. Değişim ve dönüşüm uygulamalarının koruma, yenileme, yeniden geliştirme, temizleme, yeniden canlandırma, sağlıklaştırma ve soylulaştırma gibi yöntemleri bulunmaktadır [11]. Bu uygulama yöntemleri, kriz sonrası sorunlu ve sağlıklı hale gelen kent mekânlarının fiziksel ve sosyal açıdan bağışık hale gelmesine, kaliteli olmasına ve kente yeniden kazandırılmasına yardımcı olacaktır.

KENTSEL DİRENÇLİLİK, geleneksel olarak fizik ve psikoloji alanında kullanılan dirençlilik kavramı; fizikte bir objenin çarpma sonrası eski haline dönebilme yeteneği olarak tanımlanırken, psikolojide ise yaşanan şok ve travmaları en iyi şekilde atlatılabilir kabiliyettir [12]. Holling (1973) ise dirençliliği; bir sistemin içten ve dıştan kaynaklanan değişim süreçlerine uyum sağlaması ve kendini geliştirmesi olarak tanımlamıştır [13]. Dirençlilik aynı zamanda bir sistemin uzun dönemli adaptasyon ve kısa dönemli başa çıkabilme kabiliyetini de ifade eder.

Dirençliliği sadece sabit göstergeler üzerinden değerlendirmek doğru değildir. Bu bağlamda kentsel dirençliliğin ölçümü, değişim odaklı dinamik nitelikleri göz önünde bulundurarak kırılabilirlik durumu, karşı koyabilme-beklenmedik tehditlere cevap verme kapasitesi ve yönetim kapasitesi olmak üzere üç temel gösterge grubunun beraber değerlendirilmesiyle sağlanabilir [14]. Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü (OECD), kentsel dirençliliği sağlayan 4 kentsel boyutu çevre, yönetim, ekonomi ve toplum olarak belirlemiştir [15]. OECD, kentsel dirençlilikteki kalitenin ve başarının bu dört boyuta bağlı olduğunu, bu boyutların kentsel dirençlilik üzerine yapılan veya yapılacak olan çalışmalarda bütünlük yaklaşım sağlaması için ortak olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır.

Çalışmada Havuzbaşı Kent Meydanı olarak bilinen alanın kentsel peyzaj açısından kullanım durumlarının değerlendirilme amacıyla belirlenmiştir. Belirlenen alanın kentsel dirençlilik, kentsel esneklik, kentsel bağışıklık ve kentsel yeterlilik kavramları çerçevesinde analiz edilmesi hedeflenmiştir.

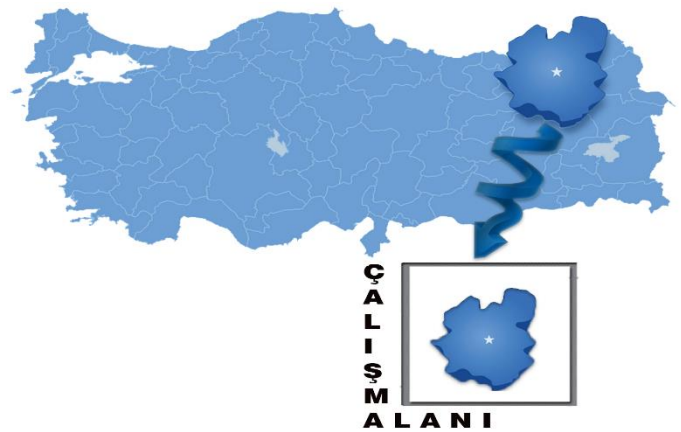
II. PLANIN AMACI

Erzurum kentinde, yeşil alan ve Kent Meydanı için birçok çalışma yapılmıştır. Belirli planlamalar ışığında yeşil alanın fazlaştırılması, çevre düzeninin daha da ileriye taşınması ve kişi başına düşen yeşil alan miktarının artırılması yönünde planlamalar yapılması hedeflenmiştir. Havuzbaşı Kent Meydanı, kentin en işlek ve yaya hareketliliğinin yoğun olduğu bir konumdadır.

Çalışmanın amacı ziyaretçilerin ve yerli halkın konforlu bir kamusal alana ulaşması açısından katkı sağlamaktır. Alanda kentsel etkinlik fırsatının daha da fazlaştırılarak, alanın yapısına uygun tasarım yapılarak belirli imkânlar ışığında alana yenilik kazandırmanın mümkün olduğunu ortaya koymaktır.

ÇALIŞMA ALANI, çalışma kapsamında Erzurum kent merkezinde yer alan Havuzbaşı Kent Meydanı potansiyelinin yeniden ele alınması amacıyla seçilmiştir. Havuzbaşı Kent Meydanı Erzurum merkezinin düğüm noktası olarak nitelendirilmektedir.

Kent merkezinde yapılması gereken etkinlikler, programlar, yürüyüşler için tercih edilen yer olmasından dolayı gün ve mesai saatleri içerisinde oldukça yoğun kullanıma sahip bir kamusal alandır. (Şekil 1).

Şekil 1: Çalışma Alanı Lokasyon Haritası

III. ALANIN GENEL TANITIMI

COĞRAFİ KONUM, çalışma Alanı Erzurum ili içerisinde bulunmaktadır. Anadolu'da deniz seviyesinden 1959 metre yükseklikteki tek büyük yerleşim yeri olan Erzurum yüksek bir yaylanın güney batı bölümünde yer alır. Yerleşme alanı yer yer 2000 metreye kadar yükselen bir ova üzerinde bulunur. Bölge kuzeyde Dumlu, güneyde Palandöken dağları ile çevrilmiştir. Buradan geçen İpek Yolu ve verimli ovaları bölgenin tarih boyunca yerleşme alanı olarak seçilmesinde önemli rol oynamıştır. Çalışma alanı, 39° 57' 23" Kuzey ile 41° 10' 12" Doğu gps koordinatları içerisinde yer alır.

ULAŞIM, alana ulaşım asfalt yol ile sağlanır. Çalışma alanı il merkezi kent içerisinde bulunan yol ağı güzergahından geçer.

İKLİM ÖZELLİKLERİ, Türkiye'nin en şiddetli iklimi bu bölgede hüküm sürer baharları yağışlı , yazları sıcak ve kurak geçer , kışları soğuk ve karlıdır. Yıllık ortalama sıcaklık 6 derece, en soğuk ay ortalaması -8,3 derece'dir. En sıcak ay ortalaması 20.2 derece'dir. Yılın yaklaşık 220 günü boyunca ortalama sıcaklık 8 derece'nin altında seyredir. Yıllık yağış ortalaması 460.5 m2 olarak kaydedilmiş olup yağışlar düzensizdir. Nispi nem %60.3 dür [16].

Şehir arazisi göz önünde bulundurulduğu zaman daha çok karasal iklimin egemen olduğunu görebildiğimiz şehirde uzun ve sert kışlardan, kısa ve sıcak yazlardan bahsedebilmek mümkündür.

Şehir topraklarının kuzey kesimlerine bakıldığı zaman yaklaşık 1000-1500 metrelere kadar yüksekliğin indiği vadi çukurlarında iklimin sertliğini büyük ölçüde kaybettiğini görebilmek mümkündür.

Şehirde en soğuk ay ortalaması, -8,6 ve en sıcak ay ortalamasının ise 19,6 derece olduğu görülür. Bununla birlikte en düşük sıcaklık -35 derece ve en yüksek sıcaklık ise 35 derece olarak ölçülmüştür.

En yağışlı dönemleri ilkbahar ve yaz ayları iken *Erzurum iklimi* görülen yerlerde en az yağış kış aylarında düşmektedir.

İklime bağlı olarak şehirde doğal bitki örtüsünün step olduğunu görebilmek mümkündür. Ancak pek yaygın olmasa da orman örtüsüne, meşe ve sarıçam ağaçlarına da rastlanması söz konusu olabilmektedir. [17].

IV. HAVUZBAŞI KENT MEYDANI

Havuzbaşı Kent Meydanı Cumhuriyet Caddesi, Hastaneler Caddesi, Yenişehir Caddesi ve Cemal Gürsel Caddesinin kesişim noktasında kavşak üzerinde bulunmaktadır. 9800 m2 büyüklüğe sahip olan alan, Havuzbaşı ve Kent Meydanı olarak iki bölüme (Şekil 2) oluşmaktadır. Bu iki bölüm birbirinden araç yolu ile ayrılmaktadır. 3510 m2 olan Havuzbaşı yeşil alan, sert zemin, oturma alanları ve bir çay ocağından oluşmaktadır. 6290 m2 olan Kent Meydanı bölümü ise 15 Temmuz anıt kaidesinden, oturma terasından, sert zeminden, bilet satış ünitelerinden ve çadır kafeleri içeren ticaret alanından oluşmaktadır [4].

Şekil 2: Havuzbaşı Kent Meydanı mekân kullanımı

Kent merkezinin tam ortasında ticaret alanları içerisinde var olmaktadır. Kentle bütünleşmiş olan yapısıyla önemlidir. Meydana, kentin bütün aksları üzerinden ulaşım sağlanmaktadır. Kuş bakışı 1000 metrelik yürüme mesafesi içerisinde Atatürk Üniversitesi, merkezi ticaret alanı, resmi kurum ve kuruluşlar, Palandöken ve Nenehatun Hastanesi, askeri alanlar, eğitim alanları, diğer kamusal açık alanlar ve konut alanları gibi kentsel alanlar yer almaktadır. Çalışma alanının kuzeyinde, batısında ve güneyinde askeri alanlar bulunurken, doğusunda ise merkezi ticaret alanları bulunmaktadır.

Meydan ayrıca kentlinin yoğun olarak kullandığı toplu taşıma güzergâhları üzerinde yer almaktadır [4].

Tablo 1: Havuzbaşı Kent Meydanı mekân kullanımı ölçüm değerleri

Alan	Ölçüm	
Ticaret Alanları	320 m ²	
Yeşil Alanlar	749 m ²	
Sert Zemin	7070 m ² (~5960 m ² meydan alanı)	
Anıt	196,6 m ²	
Su Yüzeyi	1074,4 m ²	
Oturma Alanları	196 m oturma terası (390 m ²) + 29 bank	29 bank × 3 kişi = 87 kişi, 2 m terasta 3 kişi oturacak şekilde; 196 m / 2 m × 3 kişi = 294 kişi
	Oturabilecek kişi sayısı (en az)	Toplam: 381 kişi
Toplam Alan	9800 m ²	
Alan ölçümleri Google Earth programı üzerinden yapılmıştır. Yaklaşık değerler içermektedir		

Kent meydanına öncülük etmesiyle neden ile alan, sert zemin ve su yüzeyinden oluşmaktadır. Görsel olarak yeşil alan yetersizliği gözle görülmekte olup Meydan kısmının sadece sert zeminle kaplanması havuzbaşı kısmında ise sadece alan çevresinde yeşil alan görülmektedir. Havuzbaşı Kent Meydanı çevresinde oturma birimleri mevcuttur.

V. YÖNTEM

Çalışmanın yöntemi üç basamaktan oluşmaktadır. Bunlar:

1. Çalışma alanlarının yönleri ele alınıp kent sakinlerine yapılan anket sonuçlarının belirlenip analiz edilmesi
2. Çalışma alanının sosyo-psikolojik değerlendirilmesi
3. Çalışma alanının fiziksel boyutta değerlendirilmesi

VI. ANKET SONUÇLARININ BELİRLENİP ANALİZ EDİLMESİ

Çalışmanın bu aşamasında değerlendirilen Havuzbaşı Kent Meydanına ait mekânsal analizler yapılarak ortaya çıkan fiziksel ve sosyal çevre hakkında halkın görüşleri belirlenmiştir. Toplam 20 kişiye anket uygulanmış ve gece gündüz meydanın kullanım sıklığı gözlemlenmiştir.

VII. ÇALIŞMA ALANININ SOSYO-PSİKOLOJİK DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmada; Havuzbaşı Kent Meydanı kullanıcılarına alanın halkın kentsel mekan ihtiyaçlarını karşılaması, alanın işlevselliği, kullanım sıklığı ve yoğunluğu, fiziksel ve psikolojik etki ve mekânsal bellek değerlerini ön planda tutan anket yapılmıştır. Meydanın kimlik değerini analizler sonucu ortaya konmuştur. Çalışma alanı ele alındığı zaman alan içinde var olan öğeler kullanıcıların belleğinde sürekli fiziksel ve iç güdüsel bir etki yaratmadığından alanı görme isteğini indirgemektedir. Bununla birlikte ek olarak çalışma alanının etrafında üst düzeyde güvenli yerlerin bulunması sebebiyle alan kullanımı manzara yönünden tercih edilmemektedir. Çalışma alanını kullanan kişilerin yüksek seviyede varacakları yer üzerinde bulunması nedeniyle, dinlenme alanı olarak görülmektedir. Kısacası alandaki yoğunluk ziyaret amacıyla değil bulunduğu konum açısından belli bir yoğunluğa sahiptir. Çalışma alanında var olan oturma birimleri ve görsel olarak benimsenen havuz detayı alanı kullanan kişiler tarafından fazla ilgi görmemekle birlikte gece ve gündüz kullanımı da yetersizdir. Çalışma alanı birinci ve ikinci dereceden kullanıcıların içten ilişkileri olan kesimlerin ümitlerini karşılayamamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Havuzbaşı Kent Meydanı'nın sosyo-psikolojik boyutlarının değerlendirilmesi

Ölçütler	Bileşenler	Havuzbaşı Kent Meydanı		
		Kötü 0.5	Orta 1	İyi 1.5
Anlam	Kimlik	1	6	12
	Tarihsel algısallık	0.5	11	12
	Sembolik değer	0.5	11	12
Deneyim	Bağ kurma	2	11	7.5
	Akılda kalıcılık	0	7	19.5
	Görünüş memnuniyeti	0	6	20
Aktif ve pasif etkileşim	Aktiflik durumu	1	11	10.5
	İşlevsellik	0.5	13	9
	Merak uyandırma	0.5	17	3

Psikolojik konfor	Manzara yönü	0.5	13	9
	Yaş kesimi	3	11	4.5
	İletişim	3.5	9	6
	Konforlu vakit	1	13	6
	Mahremiyet yönü	3.5	9	7.5
	Kullanım alışkanlığı	0.5	15	6
	Stresi azaltma	0	16	6
	Mekansal sağlık hissiyatı	1	13	6
TOPLAM		19	195	150.5

Sonuç olarak Havuzbaşı Kent Meydanı sosyo-psikolojik boyutları çerçevesinde 20 kişiye anket uygulanması sonucu meydanın her yönden orta düzeyli bir sosyo-psikoloji alan olduğu belirlenmiştir. Meydanın anlam bütünlüğü ve deneyimler kısmı olarak anket katılımcılarının verdikleri yanıtlara göre genel anlamda iyi bir izlenim oluştursa da anketin psikolojik konfor ve aktif-yeşil alanlar bölümünün sonuçlarına bakıldığında orta düzeyde bir meydan anlamsallığı gözükmemektedir. Ayrıca meydanın kent dokusuyla uyum sağlamadığı belirlenmiştir.

VIII. ÇALIŞMA ALANININ FİZİKSEL BOYUTTA DEĞERLENDİRİLMESİ

Havuzbaşı Kent Meydanı fiziksel boyutlar kapsamında ne sıklıkla kullanıldığı, düzeni ve ulaşılabilirliği, mekansal uyum ve dokusu gibi başlıklar ele alınarak sonuçlar elde edilmiştir (Tablo 3). Meydanın kullanıcılar açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Havuzbaşı Kent Meydanı'nın fiziksel olarak uygunluğundan bahsedilmemektedir. Gerekli olan alan esnekliği, donatı elemanları gibi materyallerin hem estetik hem de yeterlilik bakımından fonksiyonel özelliklerin eksik olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Havuzbaşı Kent Meydanı'nın fiziksel boyutlarının değerlendirilmesi

Ölçütler	Bileşenler	Havuzbaşı Kent Meydanı		
		Kötü 0.5	Orta 1	İyi 1.5
Algılanabilirlik	Kullanım sıklığı	0	12	12
	Düzen ve ulaşılabilirlik	1.5	12	12.5
	Yönlendirme	2.5	10	7.5
	Adapte süreci	2	5	16.5
	Mekansal uyum ve doku	3	11	4.5
Mekansal İşlevsellik	Donatı elemanlarının estetik görünümü	4	11	1.5
	Etkinlik çeşitliliği	4.5	6	7.5
	Ticaret alanlarının bulunduğu konum	5	6	6

	Yeşil alan varlığı	6	7	1
	Kullanıcı kullanımına uygunluğu	3	7	10.5
	Dinlenme alanlarının konforluğu	7.5	2	4.5
Mekansal Konfor	Kent meydanı konforluğu	3	11	4.5
	İklimе uygunluk	3	7	10.5
	Meydanın bulunduğu konum	0	4	24
	Gece-gündüz kullanıma uygunluk	1	11	10.5
	Araç-yaya kullanımı	4	9	4.5
	Çevresel temizliğe uygunluk	1	8	15
TOPLAM		14	13	51
		8	9	

IX. ARAŞTIRMA BULGULARI

Havuzbaşı kent meydanı anlam ve deneyim ölçütlerinden iyi puan almıştır (Tablo2). Fakat psikolojik konfor ve aktif-yeşil alan ölçütlerinden orta puan alması alanın yetersiz estetik algısallığını ortaya koymuştur. Diğer taraftan Havuzbaşı Kent Meydanı fiziksel olarak geniş bir görüntüye sahip olsada kent dokusuyla uyum sağlamadığı ve yeteri kadar donatı elemanlarının, yeşil alanların yetersiz olduğu gözükmemektedir. Mekansal bütünlüğüne kullanıcı gözüyle bakıldığında eksik hitap ettiği görülmüştür (engelli ve çocuk). Sadece oturma ve dinlenme faaliyetlerinden başka bir faaliyet alanı bulunmamaktadır. Kent iklimi ele alındığı zaman meydan tasarımının kent kış şartlarına uygun bir alanın olmadığı belirlenmiştir. Bu nedenden dolayı mekan sadece yılın belli zaman aralığında kullanıma uygundur. Havuzbaşı Kent Meydanı kent merkezi konumunda olduğu için trafik yoğunluğuna ve meydanın kullanıma uygunsuzluğu belirlenmiştir. Havuzbaşı Kent Meydanı toplu kalabalık ve etkinlik yapımına uygunken havuz kısmı kullanıcı kapasitesi sayılıdır. Meydan kısmında bulunan merdivenli oturma alanı kullanıcılar tarafından işlevsizliği açısından ve kış şartlarına uygunsuzluğu nedeniyle tercih edilmemektedir.

Sonuç olarak Havuzbaşı Kent Meydanı, analizler sonucu mekan dirençliliği bakımından yetersiz kalmıştır.

X. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan analizler sonucunda Havuzbaşı Kent Meydanı 34 bileşenin 298.5 puan iyi, 334 puan orta ve 70 puan kötü değerlendirme olarak fiziksel ve sosyo- psikolojik matris planı olarak alanın işlevsel olarak yetersiz kaldığı gerekliliği amaçlanmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda Ülkemizde kent meydanları uygulama vizyonu olarak yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Kent meydanının

belirlenmiştir. Meydanın kullanım faaliyetinin yüksek hem de kullanıcı ölçütleri açısından önemlidir.

Tablo4. Havuzbaşı Kent Meydanı dirençlilik puanı

Havuzbaşı Kent Meydanı	
Sosyo-Psikolojik Boyutu	364.5
Fiziksel Boyut	338
Toplam	702.5

Bu çalışmada kentsel alanların kullanımı üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen Havuzbaşı Kent Meydanının kentsel direncinin alt düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Dirençsiz kamusal alanların gelecekte yaşanabilecek krizlere karşı dirençli hale gelmesine için fonksiyon çeşitliliği ve dönüşüm imkânı sağlayabilen kullanıcı yüzeyleri kapsamında tasarlanması, bu mekânların yaşanabilecek kriz ve şoklara daha dirençli hale gelmesini sağlayacaktır. Bu sayede değişip dönüşen kullanıcı ihtiyaçlarına kolayca adapte olabilen, fiziksel ve sosyo-psikolojik açıdan dirençli kamusal alanlar tasarlanabilir [4]. Kentsel tasarım kriterlerinin yanı sıra yeterlilik, esneklik ve bağımsızlık bileşenlerini barındıran kentsel dirençlilik kriterleri kapsamında da düşünülmesi ve alan kullanıcılarının ihtiyaçları dâhilinde planlanması ve tasarlanması gerekmektedir. Kamusal alanlarda dirençliliğin sağlanabilmesi için kullanıcı profilleri, mekân kullanım sıklığı ve mekânda gerçekleştirilen eylemler dikkate alınmalıdır. Ayrıca kullanıcının stresini azaltacak, konforlu ve mutlu hissettirecek cazibeli aktivite alanları oluşturulmalıdır. Oturma alanları, yeşil alanlar, yeme-içme alanları, spor alanları ve eğlenme alanları gibi kullanım alanlarının hafta içi ve hafta sonu zaman geçiren genel kullanıcı sayısı belirlenerek tasarlanma yeterliliği sağlamaya yardımcı olacaktır. Bunlara ek olarak bu alanların kriz süreçlerinde değişip dönüşebilen, aynı anda birden çok faaliyet gerçekleştirilebilen, kentin mevsimsel ve iklimsel şartlarına uyum sağlayan alanlar olarak planlanması gerekmektedir. Kullanıcı stresini azaltan veya sabit tutan kamusal alanlar kriz süreçlerinin psikolojik olarak daha kolay atlatılmasına yardımcı olacaktır [4]21. Olası bir kriz durumunu önceden kestirmek imkânsızdır, ancak beklenmedik değişimlere adapte olabilen, çözüm üretebilen kentsel sistem ve organizasyon planlaması yapmak mümkündür. Böylece kentler, krizlerde oluşan olumsuzluklara karşı kolaylıkla çözüm ve alternatif üretilebilir hale gelebilirler [18]. Kentler, mekânsal ve yönetsel olarak her daim kullanıcının fiziksel ve sosyo-psikolojik ihtiyaçlarına cevap verebilmeli, değişken kentsel yaşam karşısında alternatifler sunmalı ve olumsuz durumlara uyum sağlayabilir olmalıdır [19]. Bu çalışma kapsamında Kent meydanı tasarımı yapılırken kent dokusuyla uyumlu olması, aktif-yeşil alanlarının çoğaltılması ve kent iklimine uygun kullanılabilir bir alana sahip olunması gibi fonksiyonların kent meydanları için

sürdürülebilir bir çevreyle uyum sağlaması hem meydanın kullanım faaliyetinin yüksek hem de kullanıcı ölçütleri açısından önemlidir.

REFERANSLAR

- [1] Mutlu, E. 2016. Erzurum Havuzbaşı Meydanı Peyzaj tasarımı Senaryoları. Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- [2] Aykılıç, B. (2015). Kentsel Mekânlar Olarak Meydanlar (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [3] Akman, K. 2020. Kent Meydanlarının Önemi ve Değişen İşlevi. Akademik Düşünce Dergisi, Sayı:1, Bahar 2020, ISSN: 2687-6124
- [4] Ş. Z. Kokarca And T. Batuhan, "Kent meydanlarının kalitesi ve dirençliliğinin ölçülmesi: Erzurum Havuzbaşı Kent Meydanı ve Yakutiye Meydanı örnekleri," Artium , vol.11, no.2, pp.102-112, 2023
- [5] Özkan, H. A. (2012). Planlama Sistemlerinde Esneklik Kavramı: Türkiye Üzerine Bir Analiz. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- [6] Aksoy, Y. (2021). Covid-19 Sonrası Dönemde Kentsel Alanları Yeniden Düşünmek. Nobel Akademik Yayıncılık.
- [7] Alpak, E. M. ve Düzenli T. (2018). Kentsel Tasarımda Esneklik ve Adaptasyon: Kentsel Meydan Senaryoları Üretimi. Journal of Social And Humanities Sciences Research, 5(16), 16-22.
- [8] TMMOB Şehir Plancıları Odası (2020). Halk Sağlığı Aynı Zamanda Toplumsal Mekân ve Kamucu Planlama Sorunsalıdır. <http://www.tmmob.org.tr/icerik/spo-halksagligi-aynizamanda-toplumsal-mekân-ve-kamucuplanlama-sorunsalidir> (16.04.2020)
- [9] Negiz, N. ve Savaş Yavuzçehre, P. (2021). Viral Çağda Kent ve Kentsel Bağışıklık. Gazi Kitapevi.
- [10] Akkar, E. M. (2006). Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye. Planlama Dergisi, (2), 29-38
- [11] Yenice, M. S. (2014). Türkiye'nin Kentsel Dönüşüm Deneyiminin Tarihsel Analizi. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 16 (1) , 76-88 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/baunfbed/issue/23851/254086>
- [12] Ersavaş Kavanoz, S. (2020). Kentsel Direnç Kavramı Üzerine. Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi, 2(1), 5-24.
- [13] Özkur Karahan, A. (2018). Dirençli Kentler Bağlamında Karaman Kentinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [14] Yaman Galantini, Z. D. (2020). Kentlerin Beklenmedik Tehditlere Cevap Verme Kapasitesi Önemli. Belediye Haber Bülteni, (22), 2.
- [15] OECD, (2016). Resilient Cities. <https://www.oecd.org/fr/gov/politique-regionale/resilient-cities.htm> (28.01.2022)[16]Anonim2015. Erzurum coğrafyası, https://www.erkurum.bel.tr/IcerikDetay-cografya_ozellikleri/1046/I.html (24.12.2015)

[17]. Anonim2024. <https://www.iklim.gen.tr/erkurum-iklimi.html> (20.01.2024)

[18] Aksoy, Y. (2021). Covid-19 Sonrası Dönemde Kentsel Alanları Yeniden Düşünmek. Nobel Akademik Yayıncılık.

[19] Doğru, M. (2019). Dayanıklı ve Esnek Kentsel Tasarım İlkeleri.

<https://www.ecobuild.com.tr/post/dayan%C4%B1k%C4%B1-ve-esnek-kentsel-tasar%C4%B1-i-ilkeleri> (29.06.2021)